

Brief aan de koning: leer van de grutto en de rode regenworm

We spelen een gevaarlijk spel met de grond, de bodem van ons bestaan. Laten we leren van de grutto en de rode regenworm en anders gaan boeren en leven, zoals deze Grondrede betoogt.

[Peter Oosterhof en Welmoed Deinum](#) 16 september 2020, 17:17

De grutto. Beeld Foto Shutterstock

Dinsdag 16 september 2020 was het Prinsjesdag, de dag waarop de Troonrede wordt uitgesproken. Logischerwijs was er veel aandacht voor de coronacrisis. Een crisis die ons allen raakt. Wij voelen net als u mee met iedereen die door deze crisis wordt getroffen.

Wij zijn twee boeren, aangesloten bij de burgerbeweging Kening. Kening is Fries voor koning en verwijst naar de koning van de weide, de grutto. Maar het kan ook voor al die andere natuurlijke koningen van ons Nederlandse cultuurlandschap staan.

Wij schreven zelf ook een rede, de Grondrede. Want naast de zorgen over de coronacrisis, maken wij ons ook zorgen over de Nederlandse bodem. Hoe je het ook wendt of keert en waar je ook woont, de bodem is waar alles begint. Grond, de bodem, de basis.

In de grond onder onze voeten speelt zich een magisch spel af, zij het voor ons verborgen. Misschien dat de bodem daarom ook niet een vast onderdeel is van de Troonrede. Toch zijn wij van mening dat zij meer aandacht verdient, ook in het beleid dat wordt gemaakt door uw Leden van de Staten-Generaal. Want, de grond waarop we ons voedsel produceren en waarop we met elkaar leven, is meer dan een bak met sediment. Het is een prachtig organisme. Maar we gaan er te ruig mee om. Wij willen de Nederlander geen bak ellende voorschotelen, maar toch zetten wij een aantal belangrijke feiten op een rij.

Vruchtbare toplaag

Wereldwijd is een derde van de bodem gedegradеerd. Er zijn wetenschappers die stellen dat als we ons voedselsysteem niet anders gaan organiseren, de hoeveelheid geschikte boerengrond in 2050 nog maar een kwart zal zijn van wat het was in 1960. Andere wetenschappers schatten dat het de natuur duizend jaar kost om 3 centimeter vruchtbare toplaag te creëren. Verandert er niets in hoe we met de bodem omgaan, dan kan over minder dan zestig jaar de hele vruchtbare toplaag verdwenen zijn. Het spel dat we spelen is

gevaarlijk. Door het fysiek kapotmaken van de bodem, door de afname van organische stof, zoals door veelvuldig ploegen, door erosie, door bodemafdekking, bodemvervuiling, bodemverdrukking en klimaatverandering, wordt het leven onder de grond steeds stiller.

Maar het kan anders, als we de bodem weer op de eerste plaats zetten. Imke de Boer van Wageningen universiteit (WUR) bepleit dat de draagkracht van de aarde de basis van de discussie wordt over duurzaamheid. En niet, zoals lang bepleit, het gelijkstellen van people, planet en profit. Hoe je het ook wendt of keert, zonder een gezonde planeet, geen gezonde people en evenmin profit. En juist de coronacrisis heeft aangetoond wat het belang is van gezond voedsel van een gezonde Nederlandse bodem.

Op onze eigen bedrijven, wij zijn melkveehouders, zijn wij een nieuw pad ingeslagen. Het was voor ons een openbaring te zien dat door biodiversiteit te creëren op het land, zonder kunstmest, er ook gras groeit. Heel anders dan we geleerd hadden. Daar leerden we ingrijpen, niet: begrijpen. Op school ging het over toevoegen, terwijl weglaten zo veel meer brengt.

Leren en ontdekken

Natuurlijk, niet alles op het bedrijf gaat nu meteen goed. Er is nog veel te leren en te ontdekken. Wel zijn we opgehouden met het verdedigen van een vastlopend bedrijfssysteem. En tóch ontstaat het gevoel steeds meer zelf baas te zijn over de grond waarop onze voorouders al boerden. Hopelijk kan het in goede staat worden afgeleverd aan de volgende generatie. Een fundament voor een goed bestaan.

De troon van de grutto in veel Nederlandse weides is een hekpaal. Vanaf die paal vertelt de grutto al jaren een belangrijk verhaal. Uit onderzoek van de Universiteit Groningen (RUG) bleek dat in periodes van grote droogte, volwassen grutto's hun voedsel vinden in weilanden die het best bestand zijn tegen de droogte. Weides met een gezonde bodemwerking, waar het grondwater bij de wortels van de planten kan komen, zelfs als het waterpeil door droogte laag is.

Die mooie, vochtige grond danken we dan een minder zichtbaar en voor de meesten minder esthetisch beest: de rode regenworm. Zeg: de koning van de bodem. In een gezonde Nederlandse bodem pendelt deze heen en weer om organisch materiaal aan het oppervlak naar beneden te trekken. Zo houdt de rode regenworm de bodem luchtig, zet organisch materiaal om in voedingsstoffen voor planten én maakt humus. Dit kleine onderkruipsel verandert de bodem in een spons, die veel water en CO₂ kan opslaan. Met elkaar zorgen ze ervoor dat de grasmat in tijden van droogte goed doorkomt. Daarom zijn boeren zo blij met rode regenworm.

Regenwormen

Maar, net als de grutto, zijn er steeds minder rode regenwormen in het boerenland. Door mestinjectie en kunstmest wordt de bodem voor dit type worm onleefbaar. Zijn broertje én zusje (regenwormen zijn man en vrouw tegelijk), de grijze regenworm, leven wel door, omdat zij drijfmest kunnen drinken, maar zij beheersen niet het kunstje om de bodem lucht en water te geven, om te zetten in een vruchtbare spons. Bodems zitten oneindig complex in elkaar en dat is juist hun schoonheid. Want, al weten we iets over grutto's en rode regenwormen, we weten zo veel niet. Kunnen we kapotte bodems er weer bovenop helpen? Zo ja, hoe dan?

Kunnen we niet veel beter kijken en luisteren naar wat vogels, wormen en andere natuur ons te vertellen hebben?

Geachte koning: stimuleer de Nederlandse bevolking om deze weg in te slaan, om te boeren én te leven samen met onze bodem. Hiervoor is langetermijnbeleid nodig. Wij stellen een nieuwe traditie voor: laten we vanaf nu iedere Prinsjesdag beginnen met een Grondrede.

Peter Oosterhof is melkveehouder in Foxwolde, Drenthe, **Welmoed Deinum** is dat ook in Sondel, Friesland.